

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 15.10.1981, sp. zn. 11 To 59/81, ECLI:CZ:NS:1981:11.TO.59.1981.1

Číslo: 16/1984

Právní věta: Druh matky dítěte nemá právní povinnost uloženou zákonem pečovat o dítě družky, jejíž opomenutí by mohlo zakládat trestní odpovědnost za trestněprávně relevantní následek způsobený zanedbáním péče (§ 89 odst. 2 tr. zák.). Taková povinnost by mu mohla vzniknout jen na základě dohody s matkou, a to i konkludentní, popř. na základě jeho předchozího nebezpečného jednání, jehož následky by byl povinen odvrátit nebo jim předejít. Není-li tu takový vztah, nelze činit druha matky odpovědným za smrt dítěte, která nastala v důsledku opomenutí poskytnout dítěti potřebnou péči a zajistit mu lékařskou pomoc. V takovém případě může být druh odpovědný jen za úmyslné opomenutí obecné povinnosti poskytnout dítěti potřebnou pomoc ve smyslu § 207 odst. 1 tr. zák., kterou má každý.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 15.10.1981

Spisová značka: 11 To 59/81

Číslo rozhodnutí: 16

Číslo sešitu: 4-5

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Neposkytnutí pomoci, Opomenutí, Vražda

Předpisy: 140/1961 Sb. § 89 odst. 2
§ 207 odst. 1
§ 219

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 16/1984 sb. rozh.

Druh matky dítěte nemá právní povinnost uloženou zákonem pečovat o dítě družky, jejíž opomenutí by mohlo zakládat trestní odpovědnost za trestněprávně relevantní následek způsobený zanedbáním péče (§ 89 odst. 2 tr. zák.). Taková povinnost by mu mohla vzniknout jen na základě dohody s matkou, a to i konkludentní, popř. na základě jeho předchozího nebezpečného jednání, jehož následky by byl povinen odvrátit nebo jim předejít. Není-li tu takový vztah, nelze činit druha matky odpovědným za smrt dítěte, která nastala v důsledku opomenutí poskytnout dítěti potřebnou péči a zajistit mu lékařskou pomoc. V takovém případě může být druh odpovědný jen za úmyslné opomenutí obecné povinnosti poskytnout dítěti potřebnou pomoc ve smyslu § 207 odst. 1 tr. zák., kterou má každý.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 15. 10. 1981 sp. zn. [11 To 59/81.](#))

K odvolání obžalovaných V. T. a A. Č. Nejvyšší soud ČSR zrušil rozsudek městského soudu v Praze ze dne 13. dubna 1981 sp. zn. 3 T 7/81 a městskému soudu přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Napadeným rozsudkem městského soudu v Praze byli obžalovaní V. T. a A. Č. uznáni vinnými trestným činem vraždy podle § 219 tr. zák., obžalovaná V. T. dále dvěma trestnými činy zanedbání povinné výživy podle § 213 odst. 1 tr. zák.; byli za to odsouzeni obžalovaná V. T. podle § 219 tr. zák. za použití) § 35 odst. 1 tr. zák. k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání patnácti let v třetí nápravně výchovné skupině, obžalovaný A. Č. podle § 219 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání deseti let v druhé nápravně výchovné skupině. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla obžalovaným uložena povinnost zaplatit regresní náhradu československému státu na účet ONV Praha 2.

Podle skutkového zjištění uvedeného pod bodem 1. výroku napadeného rozsudku obžalovaní se dopustili trestného činu vraždy tím, že obžalovaná V. T. jako matka společně se svým druhem A. Č. v jeho bytě v Praze v době nejpozději od 10. května 1979 do 18.00 - 18.30 hod. dne 15. května 1979 v úmyslu usmrtit nezl. M. T., nar. 17. 9. 1975, nezajistili jí lékařskou ani jinou pomoc, ačkoliv věděli, že je v bezprostředním nebezpečí smrti, neboť po dobu nejméně pěti uvedených dnů byla v celkově velmi těžkém zdravotním stavu, a to v důsledku protržení močového měchýře a následkem zánětu pobřišnice i zánětu plic, projevujících se intenzívnými bolestmi břicha, úpornými bolestmi při močení, poruchou tepu a dechu, poklesem krevního tlaku, opakovaným a úporným zvracením, neschopností udržet v sobě tekutiny a potravu, kašlem, opakovaným vdechováním zvratků, neschopností samostatné chůze, celkovou ochablostí, ztrhanými rysy obličeje a 24 hodin před smrtí i agonálním stavem, přičemž den před smrtí 14. 5. 1979 ji obžalovaná V. T. pod falešnou záminkou zapřela před zdravotní sestrou, a M. T. v důsledku neposkytnutí lékařské péče dne 15. 5. 1979 od 18.00 - 18.30 hod. v bytě obžalovaného A. Č. zemřela následkem vdechnutí zvratků při aspiračním zánětu plic, který se vyvinul pro neošetření základního poranění a následného zánětu pobřišnice, třebaže zranění samo o sobě nebylo smrtelné.

Proti uvedenému rozsudku podali v zákonné lhůtě odvolání oba obžalovaní.

Obžalovaná V. T. v odvolání namítá, že městský soud pokud jde o trestný čin vraždy provedl nesprávné hodnocení důkazů, což mělo za následek i nesprávný právní závěr o vině tímto trestným činem. Pro závěr, že obžalovaná si musela být vědoma toho, že dítě umírá a že byla srozuměna s tímto následkem, není v provedeném dokazování žádného podkladu. Namítá dále, že městský soud při rozhodování nerozlišil dvě skutečnosti, a to možnost její vědomosti o případném úmrtí dítěte a její srozumění s tím, že dítě zemře. Obžalovaná byla po celou dobu přesvědčena o tom, že nezl. M. se uzdraví. Městský soud při závěru o vině obžalované vycházel ze závěrů znalců psychiatrů o tom, že si této skutečnosti musela být vědoma, aniž se náležitě vypořádal se závěrem znalkyně PhDr. S., podle níž si skutečnost, že dítě zemře, uvědomovat nemusela. Vysvětlení znalkyně PhDr. S. není přesvědčivé a závěr soudu, že posudek PhDr. S. je nepodložený a nepochopitelný, není správný. Po celou dobu onemocnění dítěte obžalovaná si nebyla vědoma toho, čím je jeho zdravotní stav způsoben; měla za to, že nějakým způsobem došlo u něho k ráně do žaludku a že z toho mu bylo špatně, proto je přiměřeně ošetřovala ve víře, že se jeho zdravotní stav zlepší. Je nelogické, aby to dělala, kdyby nevěřila v uzdravení dítěte. Zjištění městského soudu, že lékařskou pomoc neobstarala proto, že měla strach, že ji zavřou pro modřiny na dítěti nebo za to, že zranění dítěti způsobila svým jednáním, je nepodložené. Skutečnost, že dne 14. 5. 1979 dítě zapřela před zdravotní sestrou a nezajistila lékařský zákrok, vysvětlila již tím, že A. Č. byl po epileptickém záchvatu pomočený, umýval se v kuchyni a již před tím jí opakovaně v takovém případě zakázal kohokoliv do bytu pustit. Jeho zákaz respektovala proto, že jeho porušení stejně jako porušení každého jiného jeho přání

vyvolávalo u něho prudkou reakci; ze zkušeností s ním se jej velice bála, takže i proto děti zapřela. Byla na Č. existenčně závislá, neměla by totiž s dětmi kam jít, byla proto nucena snášet veškerou jeho náladovost a agresivitu, a to i tehdy, když se projevovala vůči dětem. Z provedených důkazů jinak vyplývá, že se o děti řádně starala, a pokud včas nešla s dětmi k lékařům, měla strach z toho, že jí děti budou odňaty pro event. nedostatečnou péči. V závěru odvolání navrhuje, aby odvolací soud napadený rozsudek zrušil, uznal ji vinnou jen trestným činem ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, event. odst. 2 tr. zák., případně trestným činem podle § 207 odst. 1 tr. zák., anebo aby napadený rozsudek zrušil a vrátil městskému soudu v Praze k projednání a novému rozhodnutí.

Obžalovaný A. Č. v odvolání vytýká, že městský soud v Praze hodnotil provedené důkazy v rozporu se zásadami uvedenými v § 2 odst. 6 tr. ř., nepostupoval v souladu s ustanovením § 125 tr. ř., v rozporu s nimi hodnotil nesprávně v jeho neprospěch výpověď obžalované V. T. o tom, že ji dvakrát žádal, aby zavolala lékaře. Závěr městského soudu o tom, že o zdravotním stavu dítěte s V. T. hovořili, že si byli vědomi, co se M. stalo, že si měli domluvit verzi, aby na ně nepadlo podezření, že nechali dítě bez pomoci a toto dítě zemřelo, že se neshodli v tom, zda zavolat pomoc hned, není ničím podložen, je pouhou domněnkou. Nejinak je tomu pokud jde o závěr městského soudu, že když V. T. nehodlala zavolat lékaře, obžalovaný měl tuto povinnost sám, že při zhoršujícím se stavu dítěte byl srozuměn s jeho smrtí a že neměl jako druh žádný důvod spoléhat se, že smrtelný následek nenastane. Městský soud se náležitě nevypořádal s vyjádřením znalce doc. dr. D., když v rozsudku uvedl, že podle znalce obžalovaný byl schopen usoudit, že dítě bez lékařské pomoci zemře, zatímco tento znalec po rozmyšlení v hlavním líčení uvedl, že nemůže však říci, že v daném okamžiku obžalovaný byl schopen usoudit, že bezprostředně nastane smrt. Obžalovaný namítá, že sice věděl, že dítě je nemocné, že asi 4 dny před jeho smrtí V. T. žádal, aby zavolala lékaře, nevěděl však o tom, že dítě je nemocné už od 10. května. O návštěvě zdravotní sestry mu řekla V. T., nevěděl však, že ta chce vidět děti a že obžalovaná jí děti zapřela. Byl právě po epileptickém záchvatu a pomočený a nechtěl, aby v této situaci byl kdokoliv vpuštěn do bytu. Závěr městského soudu, že jako druh obžalované měl zvláštní povinnost vůči nezl. M., není správný, neukládal mu to zejména zákon o rodině ani jiný právní předpis; jako druh obžalované mohl mít povinnost jen obecnou. Ani dohoda o společném soužití s obžalovanou jej nijak nezavazovala k výchově dětí, které byly evidentně svěřeny do výchovy matky a nikoliv jemu. Navíc nebylo soudem přihlédnuto a zhodnoceno, že matku dítěte prokazatelně, a to opakovaně žádal, aby zajistila lékařskou pomoc dítěti. Obžalovaný po subjektivní stránce neměl vůbec žádný motiv k tomu, aby dítě zemřelo, navíc snažil se o zavolání lékařské pomoci, ačkoliv neměl žádnou zvláštní odpovědnost k nezl. M. T. Nemohl proto naplnit znaky skutkové podstaty trestného činu vraždy. Měl být proto ze skutku uvedeného v obžalobě zproštěn podle § 226 písm. b) tr. ř., případně trestní stíhání vůči němu vedené mělo být s ohledem na amnestii prezidenta republiky z 8. 5. 1980 zastaveno s tím, že jde o trestný čin neposkytnutí pomoci podle § 207 tr. zák.

Nejvyšší soud České socialistické republiky přezkoumal zákonnost a odůvodněnost všech výroků napadeného rozsudku v rozsahu uvedeném v ustanovení § 254 odst. 1 tr. ř. a učinil tyto závěry:

Především shledal, že v přípravném řízení byly shromážděny všechny dosažitelné důkazy potřebné k objasnění skutečného stavu věci; vady či nedostatky přípravného řízení, které by měly nebo mohly mít vliv na rozhodnutí, nebyly sledány.

Z obsahu protokolu o hlavním líčení vyplývá, že městský soud v Praze probral v hlavním líčení všechny shromážděné důkazy mající vztah k projednávané věci, pochybil však tím, že se v odůvodnění napadeného rozsudku důsledně nevypořádal se všemi provedenými důkazy postupem odpovídajícím ustanovení § 125 tr. ř.; v důsledku toho je napadený rozsudek nepřezkoumatelný. Podle cit. ustanovení soud je povinen u každého z obžalovaných jasně vyložit, které skutečnosti vzal za prokázané a o které důkazy svá skutková zjištění opřel, existenci kterých skutečností pokládá se zřetelem na výsledky dokazování za vyloučenou nebo pochybnou, jakými úvahami se řídil při hodnocení provedených důkazů, zejména pokud si vzájemně odporují. Městský soud v posuzovaném

případě takto nepostupoval.

Z hlediska ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř., aby soud mohl důkaz spolehlivě zhodnotit, musí vzít v úvahu i důkazy ostatní, posoudit případné rozpory mezi nimi, zkoumat, proč k nim dochází a všechny provedené důkazy hodnotit jednotlivě i v jejich souhrnu. Vnitřní přesvědčení soudu musí být založeno na pečlivém uvážení všech okolností případu, musí být odůvodněno skutečnostmi objektivně zjištěnými a jejich logickým důsledkem, nikoliv jen formálně logickým úsudkem, jak se stalo v posuzované věci.

Nejvyšší soud ČR shledal, že odůvodnění napadeného rozsudku trpí vadami, které spočívají zejména v tom, že městský soud se nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí.

Podle výsledků dokazování mezi nezl. M. (i nezl. Marian) byli svěřeni soudním rozhodnutím do výchovy a výživy matce obžalované V. T., žili s ní ve společné domácnosti v bytě A. Č., kde došlo k úmrtí dítěte.

Výsledky pitvy a závěry soudně lékařské expertizy prokazují, že nezl. M. utrpěla asi pět dní před smrtí vnitřní zranění - protržení močového měchýře a toto zranění zůstalo neošetřeno a projevovalo se intenzívnými bolestmi břicha, úpornými bolestmi při močení, zvracením, potížemi s dechem, poklesem krevního tlaku, neschopností samostatné chůze, celkovou ochablostí, ztrhanými rysy v obličeji a 24 hodin před smrtí agonálním stavem. Podle výsledků pitvy a závěrů soudně lékařské expertizy nezl. M. T. zemřela na následky neošetřeného základního zranění - protržení močového měchýře a následného zánětu pobřišnice a zánětu plic (vdechnutí zvratků).

Výsledky řízení poskytují dále doklad pro zjištění, že k smrtelnému následku došlo tím, že zejména obžalovaná V. T. jako matka dítěte nezajistila včasnou lékařskou pomoc nezl. M.

Obžalovaní, zejména matka dítěte, museli poznat, že dítě je vážně nemocné, zejména když upadalo do bezvědomí, bylo naposled v agonálním stavu, museli z toho usuzovat, že bez lékařské pomoci je dítě v nebezpečí smrti, že zemře; podle znalců musel to poznat i laik.

Ve výsledcích provedeného dokazování není však spolehlivý důkaz o tom, kdo a jakým způsobem ono základní zranění dítěti způsobil. Kromě lékařského zjištění stop poranění shledaných na těle dítěte není důkazu ani o tom, kdo z obžalovaných nebo zda oba obžalovaní dítě týrali.

Obžalovaní ve svých výpovědích shodně uvedli, že nevěděli o tom, že u nezl. dítěte došlo k protržení močového měchýře a po předestření lékařských zjištění, jakým mechanismem mohlo k základnímu zranění dítěte i ostatním zraněním na jeho těle dojít, popřeli, že by se na něm nějakého násilí dopustili a že by dítě bili. K objasnění této základní otázky nedošlo ani po doplnění dokazování (§ 263 odst. 6 tr. ř.) před odvolacím soudem výslechem obžalované V. T. při veřejném zasedání, při kterém obžalovaný A. Č. opětovně popřel, že by nezl. M. bil, zejména že by jí způsobil protržení močového měchýře, trval na tom, že s obžalovanou se na výchově dětí, konkrétně nezl. M., nedomluvil, opatroval (hlídal) ji zcela výjimečně. V kritické době obžalovanou V. T. nabádal, aby zavolala lékaře, den předtím měl epileptický záchvat a v den smrti dítěte než odešel shánět si zaměstnání, obžalovaná mu slíbila, že s dítětem půjde k doktorovi; když se kolem 17.00 hod. vrátil domů a dozvěděl se od obžalované, že nikde nebyla, znovu ji žádal, aby lékaře zavolala.

Zjištění městského soudu uvedená v odůvodnění napadeného rozsudku, že násilnickým jednáním „jednoho z obžalovaných“ vůči nezl. M. došlo u ní k protržení močového měchýře, že i zjištěné povrchové podlitiny a oděrky byly „nepochybně“ byť i zčásti způsobeny „jedním či druhým z obžalovaných“, jsou neurčitá, z provedených důkazů nevyplývají, byla učiněna jen formálně logickým úsudkem, nikoliv na podkladě skutečností objektivně zjištěných. Obdobně je tomu i s dalším

zjištěním městského soudu, že nezl. M. byla týrána nepřiměřeným bitím, na němž se podíleli oba obžalovaní tím, že v době nemoci buď nezl. M. týrali, nebo dopustili, aby takto nemocné dítě týral nezl. M., že obžalovaná připustila, že ještě za života ve chvílích tohoto utrpení bylo dítě týráno, ať již bitím jednoho z obžalovaných či nezletilým M., jakož i se zjištěním, že nejméně pět dnů před smrtí dítěte došlo k nějaké impulsivní situaci, „při které buď obžalovaná V. T., nebo obžalovaný A. Č. udeřil nezl. M. velkou silou, pohybem seshora dolů do břicha, nebo ji kopl do břicha, že to byl „jednoznačně“ jeden z obžalovaných, kdo jí toto zranění způsobil.

V rozporu s výsledky provedeného dokazování, především se závěry objektivních lékařských posudků, je zjištění městského soudu, že oba obžalovaní pojali úmysl nezl. M. usmrtit již od 10. května. Výsledky dokazování nasvědčují tomu, že zpočátku po vzniku zranění se toto zranění zjevně vážně neprojevovalo, nýbrž až později, zejména v posledních dvou dnech, kdy obžalovaní museli rozpoznat, že stav dítěte je vážný, že je v nebezpečí smrti.

Nelogický, nesprávný a v rozporu s provedenými důkazy je závěr městského soudu uvedený v odůvodnění napadeného rozsudku, v němž se uvádí, že zmíněné základní zranění způsobil dítěti jeden z obžalovaných; současně se v něm uvádí, že obžalovaní „samozřejmě“ nemuseli vědět, že nezletilý byl konkrétně protržen močový měchýř, „nepochybně“ si však byli vědomi, že jí bylo způsobeno nějaké těžké vnitřní zranění.

Časové vymezení jednání (opomenutí) obžalovaných s úmyslem nezl. M. usmrtit, uvedené ve výrokové části napadeného rozsudku, není ve shodě s výsledky dokazování, zejména ve srovnání se závěry znaleckých expertiz a obhajobou obžalovaných, která nebyla náležitě zhodnocena v souvislosti s ostatními důkazy; městský soud ponechal bez povšimnutí další skutečnosti mající vztah k projednávané věci a význam pro rozhodnutí. Patří sem: nevyvrácené tvrzení obžalované V. T., že v prvních dnech po zranění nezl. M. se jí snažila pomoci ošetřováním mastí a poskytováním heřmánkového čaje; byla přesvědčena o tom, že dítě se uzdraví; obžalovaný A. Č. nejméně dvakrát upozorňoval V. T., že je třeba zavolat k nezl. M. lékaře. Když byl obžalovanou odmítnut, nesouhlasil s tím; 14. května, tj. 24 hodin před smrtí dítěte, prodělal epileptický záchvat a 15. května, tj. v den úmrtí dítěte, vrátil se domů až v odpoledních hodinách.

O vraždu spáchanou opomenutím jde jen tehdy, měl-li pachatel podle okolností a svých poměrů zvláštní povinnost čin překazít, resp. poskytnout pomoc; musí být přítom dána i potřebná subjektivní stránka, tj. úmysl usmrtit, nikoliv jen ohrozit na životě.

Pokud jde o obžalovanou V. T., není sporu o tom, že jako matka nezl. M. měla podle zákona o rodině (§ 32 a násl.) zvláštní povinnost péče a odpovědnost za její všestranný vývoj; opomenutí této zvláštní povinnosti je spojováno se stejnými důsledky jako s jednáním (§ 89 odst. 2 tr. zák.).

Právní úvahy, jimiž se městský soud řídil při hodnocení důkazů u obžalovaného A. Č., vzbuzují pochybnosti o jejich správnosti; důvody uvedené v této souvislosti v odůvodnění napadeného rozsudku u obžalovaného A. Č. zvláštní povinnost péče a pomoci nezl. M. jednoznačně neprokazují.

Podle výsledků řízení obžalovaný A. Č. žil s V. T. jako druh s družkou, souhlasil s tím, aby v jeho bytě s V. T. žily i její děti - nezletilá M. a nezletilý M.

Druhovi, který žije ve společné domácnosti s rodičem nezl. dítěte, není uložena zákonem o rodině ani jiným právním předpisem povinnost starat se o výchovu a mravní vývoj tohoto dítěte. Postavení druhu není nijak právně upraveno. Není-li druhovi rodiče zákonem uložena zvláštní povinnost péče a pomoci nezl. dítěti, je možno ji dovodit pouze tehdy, kdyby se druh s matkou dohodl, třeba konkludentně, že převezme na sebe péči o dítě, nebo tehdy, kdyby mu na základě jeho předchozího nebezpečného jednání vznikla povinnost následkům tohoto jednání předejít nebo je odstranit, tj. v

konkrétním případě tehdy, kdyby dítěti způsobil zranění, v důsledku něhož potom zemřelo. Nic takového však dosud zjištěno nebylo. Pokud jde o tvrzenou dohodu mezi A. Č. a V. T. o výchově jejich dětí hodnocenou v odůvodnění napadeného rozsudku, obžalovaný při veřejném zasedání před nejvyšším soudem namítal, že o tom, že se budou oba starat o děti jako o vlastní, nepadlo ani slovo; souhlasil pouze s tím, aby při nastěhování do jeho bytu si V. T. vzala s sebou své děti, připustil, že asi ve čtyřech případech se stalo, že k žádosti V. T., když byla v práci, pokud nebyl sám v práci, pohlídal některé její dítě, popř. obě. Výsledky řízení nenasvědčují tomu, že V. T. přenesla některé své povinnosti na obžalovaného tak, že jim nahrazoval otce. Městský soud ponechal i zde zcela bez povšimnutí a tím i zhodnocení, že obžalovaný nejméně dvakrát upozorňoval obžalovanou na to, že je třeba zavolat k nezl. M. lékaře; když to odepřela, nesouhlasil s tím. Ve zbývajících třech dnech, kdy se zdravotní stav nezl. M. rapidně zhoršoval, obžalovaný měl jeden den epileptický záchvat, druhý den (v den jejího úmrtí) se vrátil domů až v odpoledních hodinách.

Za daného stavu dokazování, které se zřetelem na výpovědi obžalovaných a jejich postoj k věci stěží dozná změny, nic nenasvědčuje opodstatněnosti závěru, že obžalovaný A. Č. měl zvláštní povinnost péče a pomoci nezl. M.

V důsledku vad a nedostatků vytykaných napadenému rozsudku Nejvyšší soud ČSR zrušil napadený rozsudek podle § 258 odst. 1 písm. b) tr. ř. v celém rozsahu a vrátil věc městskému soudu v Praze, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.